

gemitibus, suspiriis et precibus pœnitentium facile patet, clausa est. Nullius pœnitentia, nullius oratio, nullius gemitus amplius admittetur. Clausa est illa janua, quæ Aaron post idololatriam recepit, quæ David post adulterium, post homicidium admisit, quæ Petrum post triam negationem non solum non

repulit, sed claves suas ei observandas tradidit. *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam* : quia vigilantibus et orantibus, non dormientibus et pigritantibus regnum cœlorum præstatur per Dominum nostrum Jesum Christum, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

NICOLAI CLARÆ-VALLENSIS SERMO IN FESTO SANCTI ANDRÆ (65).

Corde creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem (Rom, x, 10).

¶ 1. Et quietum studium, et attentum silentium, et tanta tanti viri solemnitas monent, imo compellunt aliquid dicere ad ostendendum gloriam deitatis, gratiam apostolicæ dignitatis, confessionis virtutem. Demus gloriam laudi ejus, quem laudant omnes gentes, qui ministros suos et laudat, et laudabiles facit. Ipse est cui assistunt Angeli ad audiendam vocem sermonum ejus : qui stellas vocat et dicunt : Adsumus : cujus manus extendit cœlos, qui fundavit terram super stabilitatem suam, qui graditur super fluctus maris, qui fecit mirabilia solus, in quem desiderant Angeli prospicere. Ipse est qui fecit omnia, et in omnibus quæ fecit, quæcunque voluit fecit. Huic servire regnare est, qui servivit pro nobis dura et gravi necessitate, et purpuram suæ divinitatis cilicio nostræ mortalitatis operiens, pauper et mendicus venit in regionem nostram. Numquid non ludus vobis videtur, Judæi, pagani, hæretici, et omnis illa subsannantium, imo insanientium turba, cum dicimus Filium Dei carnem, mortem, clavos et lanceam tolerasse? Ludus profecto est, unde sic nobis luditur, ut vobis illudatur. Unicus ille Sapiens hujus mysterii non ignarus, ludum istum eleganti sermone prælusit. *Delectabar*, inquit, *per singulos dies, ludus coram eo in orbe terrarum (Prov. viii, 30)*. Lusit quippe *coram Deo*, cum carnem ex ejus præcepto suscepit ; *et in orbe terrarum*, quia ad redemptionem orbis terrarum delectatus, *per singulos dies* in singulis Apostolis jucundatus, dum uni tradit regnum cœlorum, alteri de pectore suo reclinatorium facit.

2. *Et deliciae meæ esse cum filiis hominum.* Putabam ego, Domine Jesu, quod deliciae tuæ essent esse non cum filiis hominum, sed cum choris Angelorum, ubi divinitatis gloria Thronis et Potestatibus admirandus superiorum oculos reverberas naturarum ; ibi lucem inhabitas inaccessibleem ; et circumstantiam clarissimorum luminum tui luminis obtegis majestate. Sed illa clementissima tua pietas, et be-

nignitas adoranda, delicias suas dicit esse cum filiis hominum. Isti sunt filii hominum, qui speraverunt sub tegmine alarum tuarum, quos elegisti de plebe, quorum lavisti pedes, quibus tuum spiritum infudisti, qui fidem tui nominis quadrigis evangelicis per orbem quadrifidum portaverunt. Nota tamen quod dicit, non, **¶ 5** Cum hominibus ; sed, *cum filiis hominum*. Ego puto homines ad veterem hominem ; filios hominum ad filium hominis pertinere, juxta quam intelligentiam puer citharista sic intonat : *Quid est homo, quod memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas eum? (Psal. viii, 5.)* Videsne quia Deum hominis esse memorem, filium vero hominis se visitare confirmat? Præsumimus et speramus quia faciet nobis misericordiam suam in conspectu filiorum hominum, si interim protegat nos in abscondito faciei suæ a conturbatione hominum. Igitur et Dominus noster, cujus schola est in terris ; et cathedra in cœlo, ex his omnibus quos elegit et præelegit, Andream elegit apostolum, cujus solemnitate et vocibus, et cordibus inelamamus. O dulcis Apostolus et primitiva vocatio Domini Salvatoris, qui in ipsum apostolicum chorum tanti prioratus insignitur fastigio ! Non subterfugit nos, quia quodammodo tenerrimus est, et dulcior in cordibus fidelium, cujus passio tanta spiritus devotione distillat, ut mentes audientium adipe et pinguedine replere videatur. Unde non immerito in singularem auctoritatis arcem suscepta est, quam qui viderunt scripserunt orbi, et ministri fuere sermonis. Vocatio ejus, vita ejus et passio cognitæ sunt vobis : et nunc quid superest ut a me amplius expectetis ?

3. Verumtamen movet me lectio apostolica, ut aliquantisper de ea vestræ reverentiæ colloquamur. Ait enim : *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim Scriptura : Omnis qui credit in ipsum non confundetur.* Tria proponuntur hic : et corde credere ad justitiam, et ore confiteri ad salutem, et in illum credere, in quem qui crediderit non confundetur. Solum cor hominis capax est orationis et susceptibile mysteriorum Dei,

(65) Coufer. cum sermone 40 De diversis.

quod purgatum atque politum ipsam divinitatis substantiam considerat : etsi non comprehendit, apprehendit tamen. Cor est in pectore, anima in corde, mens in anima, fides in mente, Christus in fide. Et hoc est, puto, quod dicit Apostolus, *habitare Christum per fidem in cordibus nostris* (Ephes. III, 17). Hoc igitur in meracissimam eliquatum est puritatem, cum omnia mysteria christianæ fidei fide percipis inconcussa, nihilque est quod tibi dubitationem parit, licet non videas rationem. Hæc est consummata justitia, perfecta veritas, et vera perfectio, si tamen oris confessio subsequatur. Fides enim cordis sine oris fide, aut nulla est, aut parva, Salvatore dicente : *Qui me erubuerit et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet* (Luc. IX, 26), etc. Et propheta : *Periit fides et ablata est de ore eorum*. Non dixit, De corde ; sed, de ore : quia nihil valet fides cordis sine fide oris, nec fides oris sine fide cordis ; cum ista justitiam, illa donet salutem ; quia salus a justitia, vel justitia a salute separari non possunt. Crede ergo et confitere ; nihilominus confitere et crede : quia fides ad justitiam, confessio fit ad salutem.

4. Et quandoquidem in hæc devenimus loca, et occasio confessionis se obtulit, reddendum est quod alibi promisimus, totumque conferendum quod de confessione sentimus. Patientes autem estote, et si forte protensius sermonem extendero, vos intendite quæ dicuntur, quia vestræ utilitati proferuntur. Via enim est sine qua nemo venit ad Patrem : quam qui perdidit, perdidit Deum. Cum enim de vitiorum abisso disponis emergere, ad illum præcipue sit refugium tuum, cui tua anima commissa est, quem imposuit Deus super caput tuum. Nec te moveat si illiteratus sit, vel indiscretus, quia hoc ipsum signum humilitatis est, quæ generat confessionem. Memento quia non est potestas, nisi a Deo, *Super cathedram*, inquit, *Moysi sedent Scribæ et Pharisei*. Et tu attende non ad sedentem, sed sedem ; cathedram, non personam. Quod si forte vel licentia ejus ad alium transfugere permittatur, tu tamen prius ei reveles tui cordis arcanum : quia non est plena salus, si ille fugitur aut contemnitur, cui adhærere, et quem honorare debueras. Quod si minus sufficiens tibi videtur ejus instructio, patet ad libertatem via, ut coram alio litterato atque discreto effundas cor tuum ; reservato illi privilegio suo, cui tu tuam animam commendasti.

5. Nec tibi blandiaris, si graviter peccanti levior poenitentia, vel a nesciente, vel a dissimulante dicitur, cum **716** in purgatoriis ignibus perficiendum sit, quidquid hic minus feceris, quia dignos fructus poenitentiae quærit Altissimus. Licet autem non evaserit manus Omnipotentis, qui tibi non plene consulit, tibi tamen ratio magistra præsidet, quæ te doceat tantum a licitis abstinere, quantum te memineris illicita perpetrasse. A vestibulo igitur hujus sacratissimæ virtutis omnes illos excludimus, quos ad confessionem vel timor cogit, quia extorta confessio non est confessio ; vel aliorum accusatio tra-

hit, quia non est confessio, sed offensio ; vel sui excusatio ducit, quia non est confessio, sed defensio ; vel jactantia inanis rapit, quia non est confessio, sed illusio ; et si quæ aliæ pestes sunt, quæ obumbratorio velamine tanti sacramenti simulant sanctitatem. Cor in semetipso, et ex semetipso contritum et humiliatum, ad hujus purificationis potest ascendere puritatem. Ostendam tibi unum justorum justissime confitentem. Quæris quisnam sit ? Psaltes Domini est, *Dixi*, inquit, *Confitebor adversum me injustitiam meam Domino* (Psal. XXXI, 5). *Dixi*, hoc est, in corde proposui ; non coactus, non compulsus, sed spontaneus. *Injustitiam meam*, ait, non alienam, adversum me arguens et accusans. Vides quia non timore alterius, vel ad alium accusandum, sed se ipsum sanctus Domino confitetur. Pro hujusmodi confessione *remittes tu, Domine, impietatem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno*. Hæc primum in corde germinat ad justitiam, post hæc in ore nascitur ad salutem.

6. Primus ejus gradus est, cognitio peccati. « Initium salutis, » ait quidam, « notitia peccati (SÆNEC. in *Epist.*). » In hac cognitione videndum est quid egeris, quantis contumeliis affeceris corpus tuum, ambulans in passione desiderii, sicut et gentes quæ ignorant Deum, possidens vas tuum in immunditia et vilitate, non in sanctificatione et honore. Considerandum est etiam quid merueris ; ignem scilicet illum, qui paratus est diabolo et angelis ejus, et omnia genera poenarum, quæ in illis poenalibus locis emulantur et crescunt. Inspiciendum vero quid amiseris, bona videlicet illa quæ oculus non vidit, et auris non audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se.

7. Horum igitur omnium consideratione perterritus transi ad poenitentiam, ultricem vitiorum, altricem virtutum. Poeniteat te, quod tot et tantis flagitiis involutus, in luto fæcis et miseriæ diutius jacuisti. Poenitentiam agens corpus tuum contere, et furibundo carnis asello incentivorum semina subtrahens, poenitenda amplius non admittas, ne vulnus vulneri frequenter ingeminans, confringas ossa animæ tuæ, quæ custodit in justis Dominus : *Unum ex his*, inquam, *non conteretur* (Psal. XXXIII, 21). Nam hæc duo ita sibi invicem conjuncta sunt, ut quis se cognoscere non possit, nisi poeniteat ; et poenitere non possit, nisi se cognoscat.

8. Sic ergo tibi cognitus, et in te poenitens transvola ad tertium gradum, dolorem videlicet cordis ; et jam plantata erit justitia plantatione illa, quam plantavit Pater tuus cælestis. Dole igitur quia Creatorem offendisti, cujus legem cælestia et terrestria præter te indefessa statione conservant : et in tanta republica Dei tu solus peregrinus es, et imperatoris majestatis decreta non curas. Surgat et acrior dolor, quod cum Creatore etiam Patrem offenderis, et illum patrem, qui tibi ministrat siderum cursus, fecunditatem terræ, fructuum ubertatem. Accedat et acerrimus dolor, qui pertranseat animam

tuam quod tantum benefactorem contempseris, qui dolorem crucis sustinuit, ne dolores inferni amplius sustineris. Sic igitur in interiori homine justitia germinante, surculus erumpat in arborem, et loquatur lingua quod scientia loquebatur.

9. Quartus itaque gradus est confessio oris. Hæc pure facienda est : quia non est pars una peccatorum dicenda, et altera reticenda ; neque levia confitenda, et gravia diffitenda. Nec alter accusandus et ipse excusandus sed cum justo dicendum est : *Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis* (Psal. cxi, 4). Hæc enim sunt verba malitiæ, et gravis malitiæ, qua gravior vel peior vir esse possit. Confitendum est et humiliter, ut idem sit in corde, quod sonabit in ore. Sunt enim nonnulli, qui narrare in confessionibus solent, quæ vel **717** argute litteratorio, et fortiter gladiatorio gessere conflictu, proh dolor ! sub humilitatis pallio superbiam inducentes, et putantes se posse vitare oculos Judicis cuncta cernentis. Nonne utique reges Saul et David redarguti a prophetis Samuele et Nathan, dixerunt, *Peccavi?* et tamen Samuel audivit, *Transtulit Dominus regnum a te, et dabit illud æmulo tuo* (I Reg. xv, 28) ; et David, *Transtulit Dominus peccatum tuum, et non morieris* (II Reg. xii, 13). Quid est hoc, nisi quia quod Saul habuit in ore, non fuit in corde : et humilitas quæ in ore David, exstitit in corde, etiam radiavit? Dicendum est et fideliter ut in fide Ecclesiæ credat sibi peccata dimitti, quia Cain et Judas pure et humiliter confessi sunt, sed nequaquam fideliter : quia alter eorum desperans ad laqueum cucurrit (Matth. xxvii) ; alter illud grande scelus evomit, *Major est iniquitas mea quam ut veniam merear* (Gen. iv, 13). Mentiris latro, quia major est pietas Dei quam quævis iniquitas : quia miserationes ejus super omnia opera ejus.

10. Sequitur quintus gradus, maceratio carnis, quæ jejuniis, vigiliis attenuanda est ; ne nova prurigne ad voluptuosam revolet pravitatem. Hæc autem facienda est licentiose ; quia quod sine licentia fit, vanæ gloriæ deputabitur non mercedi. Occulte, ut nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Discrete propter debilitatem corporis, et multimodas infirmitates. Plerosque enim vidimus in principio conversionis ita discretionis infregisse repagula, ut laudum solemnibus inhabiles redderentur, et apparatu deinceps lautiori diuturnis foveri temporibus indigerent. Jam sic illuminatus procedet ad sextum, qui est correctio operis. Prohibe ergo linguam tuam a malo, operare quod bonum est, et sensuales motus tuos continentiae frenis infrena, et sic erat pax in terra carnis tuæ. Argue malos pro persona quam habes : et te præsentem justitiam non sinas sepeliri. Veni ad septimum gradum : et hic est perseverantia bonitatis. Et in hoc septimo vocabit te Dominus cum Moyse de medio caliginis (Exod. xxiv, 16) : et in ipsam divinitatis substantiam interiores oculos infiges. Perseverantiam autem faciunt expectatio præmiorum, pœnarum recordatio, primitiæ spiri-

tus et donum cœleste, de quibus loquitur Apostolus quod nec expertus ignorat, nec inexpertus intelligit (Hebr. vi). Stultitia est enim illi, et non potest intelligere quæ sunt spiritus Dei (I Cor. ii, 14).

11. Audite et breviter quem oporteat ordinari ad dispensationem mysterii hujus. Oportet eum esse non minus litteratum quam religiosum, ut zelum Dei habeat, et secundum scientiam ; cum indiscreta religio magis obesse soleat quam prodesse. Litteratum ideo, ut sciat quid injungat, cui parcat, quando parcere debeat, quam consolationem proferat de Scripturis. Religiosum vero idcirco, et ut puras manus levet ad Deum, et pro peccatoribus fiducialiter intercedat. Videat autem ne unquam de his quæ sub signaculo confessionis accepit, aliquam faciat mentionem, vel alicui loquenti consentiat. Caveat etiam ne vilescat in conspectu ejus, qui etiam vilitatem ostendit : nec sit suspectus, nec de præterita futuram vitam æstimet peccatoris. Quod si fortuito de his quæ in confessione suscepit, causa coram eo fuerit ventilata, non tanquam conscius in partem declinet, sed quasi nescius judiciarum ordinem permittat exerceri. Habeat autem in voluntate compati, et liberare eum : et nitatur aliquid detrudere severitati, imitans dulcedinem Domini sui, de quo dicit sanctus : *Quoniam fecisti judicium meum, et causam meam* (Psal. ix, 5). Sed proh dolor ! temporibus nostris, per universum mundum pestilentialis morbus excrevit, ut præferantur ecclesiis, quos nec scientia, nec vita commendat, cæci duces cæcorum, et præcipitati et ad præcipitium perducentes.

12. Audivimus de confitente, et de confessionem suscipiente : audiamus nunc quæ impediunt confessionem. Quantum colligere possum, quatuor præcipue occurrunt : pudor, timor, spes et desperatio. Nihil fortius ad expugnandum gratiam Dei quam pudor humanus ; quia dum erubescimus confiteri quæ commisimus, Deum minus quam homines reveremur. Hæc est confusio adducens peccatum (Eccle. iv). Opponamus ei considerationem rationis, reverentiam intuentis Dei, comparisonem majoris confusionis : ut enim confiteamur ratio monet, Deus cogit, qui vidit. Et si confundimur hic dicere, quid erit in illa magna confusione, ubi omnibus omnia patebant ? Timor plerosque opprimit, ne gravi pœnitentia percellantur, et perferre non possint. Vere qui timet pruina, irruet super eum nix (Job. vi, 16). Hic considerandum, quam gravis sit pœna gehennæ, quam longa, quam infructuosa : e contrario autem pœnitentia præsens levis, brevis et fructuosa. Spes autem multos obruit, qui dum bona presentium cupiunt, aperire conscientias suas nolunt ; ne, si quales sint hominibus appareant, ac nulla presentis vitæ bona conscendant. Quibus inculcandum est quia bona hujus sæculi parva sunt, incerta et momentanea : et illa illius vitæ maxima, et certissima et æterna. Plurimos desperatio interficit, qui hoc solum metuunt, ne possint continere. Verum

est, quia peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit (*Prov. xviii, 5*). Hanc obterere debemus vigore confessionis, gratia humilitatis, et compassione illius cui aperimus conscientiam nostram. Sciendum autem quia alia est confessio quæ peccatum plangit, alia quæ laudem canit. Bonum animæ ornamentum confessio, quæ et peccatorem purgat, et justum reddit purgatorem.

13. Sequitur: *Qui credit in illum non confundetur*. Credere Deo, est verbis ejus fidem adhibere. Credere Deum, est confiteri ubique esse. Credere in

Deum, est omnem spem suam in illum dirigere. Deum et Deo credunt dæmones: sed in illum non credunt, in quem qui credit non confundetur; quia spem suam non ponunt in illum. Ecce quantum potui, etsi non quantum volui, de confessionis disserui Sacramento. Sed sermonem in longum protraximus, finem loquendi pariter audiamus. Det nobis credere ad justitiam, ore confiteri ad salutem, et in se credere, Sponsus Ecclesiæ, Filius Mariæ, qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.

EJUSDEM NICOLAI

SERMO IN FESTO S. NICOLAI MYRENSIS EPISCOPI (66).

Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum (Luc. xix, 12).

718 1. Nicolaus iste meus, imo et vester, electus ab utero, sanctus a puero, juvenum gloria, senum reverentia, sacerdotum honor, pontificum splendor, conventum nostrum sua lætificat festivitate. Hic est Nicolaus, cujus miracula per totam mundi latitudinem diffunduntur; quem laudat orbis terræ, et qui habitant in eo. Tot et tanta miracula cumulantur, ut omnes litteratorum argutiæ vix ad scribendum sufficiant, nos ad legendum. Et licet scholarium numerus in incude rhetorica sub Quintiliani vel Ciceronis malleis, tenuissimas orationum laminas extendat, superat tamen gloria confessoris vocem et mentem, linguam et conscientiam. Crebrescunt enim quotidie mirabilia, nec requiescit spiritus Dei, ad memoriam militis sui, sua continuare miracula. Glorificatur in mari, laudatur in terra: in omnibus periculis invocatur. Denique qui descendunt mare in navibus, facientes operationes in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini, et Nicolai per Dominum mirabilia in profundo. Nonne post memoriam Virginis singularis, tam dulcis pietas, vel pia dulcedo in cordibus fidelium observatur [*al. observatur*] ut in die tribulationis nomen Nicolai teneatur in ore, requiescat in corde? Si coruscationes fulgurant, et procellis detonantibus a supernis vindicta procedit, Nicolaus in patronum assumitur, Nicolaus dulciter invocatur. Si tempestas sæviens et crudelitas maris navigantibus intentantur, 719 Nicolaus flebiliter exoratur ut audiat; suppliciter invocatur ut veniat; ut eruat misericorditer acclamatur. Si pulsamur incommodis, vel offendiculis indolemus, statim sancti Confessoris nomen pro-silit in os nostrum, Nicolaus ingeminatur, patrocini-um quæritur Nicolai.

(66) Confer. cum sermone 42 De diversis.

2. Ne putetis autem me declamatorie loqui, vel venustate rhetorica verborum exaggerare splendorem; cum omnis mundus beneficia sentiat confessoris, nec sit qui abscondat se ab amore ejus. In testimonium sunt peregrinationes ad sanctum illius corpus a finibus terræ susceptæ, ut videantur quæ per eum fiant miracula. Non solum autem Christianis, sed et paganis in tantum reverentiam sancti nominis advolavit auctoritas, ut certatim confluant ad laudandum et glorificandum nomen sanctum ejus. Præcipue sacerdotum et clericorum turba tanta devotione circa cultum ejus afficitur, ut in toto orbe terrarum undique convadant et concurrant, ad obsequendum tantæ solemnitati. Lætantur pueri, juvenes congratulantur, ornantur virgines, senes exultantur, et omnis ætas personaliter [*al. personatim*] alludit. Unusquisque autem habet materiam gaudiorum, ut laudent pueri puerum jejunantem; juvenes, juvenem liberantem; virgines, virginum infamiam propulsantem; senes senis inopiam redimentem. Juvenes et virgines, senes cum junioribus laudent nomen ejus.

3. Sed nunc post actus ejus, Græcorum excellentibus linguis insigniter diffamatos, quid audeat sermo pauperculus balbutire? Verumtamen ne tergiversationes inducere videar excusatorias, recurro ad evangelicam lectionem, et quod de communi accipi, profero in commune. Ait enim: *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum et reverti. Et ait servis suis: Negotiamini dum venio. Secure negotiabor præcipiente Domino meo, nec timebo Psalmistam dicentem: Quia non cognovi negotiationem, introibo in potentias Domini (Psal. lxx, 16).* Non enim parvum mihi fiduciæ robur præ-